

ШИН

1969 ч.
СЕНТЯБРЬ
23
ВТОРНИК
№ 224 (8070)

Өртөө 2 кеп.

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ийн Дээд
Советийн болгаш Министрлер Чөвүлелин органы

Саянчылар рапорттап тур

В. И. Ленинниң төрүттүнгөн күнүн бээр 100 чыл болу-
рунга болгаш Совет Тыва-
ның 25 чыл оюнга төлөткөн
ужуражыр дээш калбарган со-
циалист чарыкка кириш-
кел, «Саян» совхозун ко-
лектив күрүгө дүк дужа-
арының планын 118 хуу, аяк
дужаар талаан-биле 9 айлар-
ның планын 117 хуу күс-
кенин болгаш 1300 тонна та-
рааны дужааган СЭКП-ниң
Тыва обкомунга, Тыва АССР-
ийн Министрлер Чөвүлелине
рапорттап.

Саянчылар боттарында бар
аргалаары санап көргөш, сүт
дужаарының чыл планын Со-
вет Тываның 25 чыл оюнда
күсүдирин, Ленинниң юбилей-
ге алдар кылдыр планлан
ажыр 250 тонна сүтү, 1500
тонна тараны дужаарын, үр-
энилерин четирин-биле белет-
кел азырын, малга четир
санын чом-суурну тургу-
лап болгаш мал кыштаг-
дымынның организастыг
эрттерин хүлээген.

Ленин аттыг колхозта

Ленин аттыг колхозтун та-
раажылары колхозчулар сзе-
дизинге төлөткөн ужуражы, дү-
жүт ажаап алышынының кыска
хуусада шынарлыг дужаар
доозар дээш күженишсинин
ажылдап турар. Сеегеняй
дегем ховуузда ажаалда кы-
лап түдүк, 15 комбайн тара-
ны тавычай кестирип база
бастырып турар.

Комбайнер О. Мартажым
250 га черин тарааны тавы-
чай кестирип, мурнакчы
болган. Дүжүт ажаап алыш-
кынында 6 автомашина ажаал-
дап турар.

Хараганын ховула 400 га
чиге-тарааны ажаап
алышыны доозулан, оон
га бүрүгүн ооштыр 12
центнер дүжүтү алган. Ни-
тизи-биле колхозтун шөд-
еринден 600 га ажы тарааны
кестип ажааган. 250 тонна дү-
жүт алдыган. Комбайнерлер-
ниң чарыкыга Монгуш Ба-
жы-оол, Олар Борш-оол
шынарлыг. Тарааны тавыч-
ай кесер хүн оолактамын
115—125 хуу күсүдир турган-
нар.

Колхоз күрүгө 84 тонна
тарааны дужааган. Келир
чылдың дүжүгүнө 10 тонна
чиге-тараа үренин урдун-
ган, оон аргалаашкыны Ол-
дар Садап-оолга удурткан
авено ийн удаа чоруткан.
Колхоз бо чылын 600 га черге
күсү андыраткан чорудар
планын. Чер андыратканында
7 трактор ажаалдап, аяк үс-
те 420 га черин андырган. Тра-
ктористер Монгуш Билан,
Алексей Монгуш, Чырал-оол
Монгуш олар чер андыратка-
ны шынарлыг чорудуп, хүн
норманы үргүчү ажыр күс-
сидир турар.

Колхоз бо чылын 395 тонна
сиген белеткээр планын хуу-
саа бетинде күсүткен, план-
дан ажыр 234 тонна белет-
кел. Мал чөмөгө белеткел
ам-даа үргүчүлөөн. Маа-
га хоолдуг чом—200 га куку-
рузаны чогуур үсүндө
ажаап, оон 4150 тонна ногаан
масын сикестен. Ол бүдү-
рүгө планында көрдүгүн-
ден 150 тонна хой болган.
Оон-биле черелестир элек-
ки ажаалдап база үргүчү-
лөп турар, багытай хүн-
де 10 тонна элекканы белет-
кел.

Г. БАДЫ-САГААН,
Чөөн-Хемчик район.

ДҮЖҮТ АЖААП АЛЫШКЫНЫН УЛАМ ШАПКЫЧЫДАР, КҮРҮНГЕ ТАРАА САДАРЫНЫН ТЕМПИЗИН ДҮРГЕДЕДИР!

КҮРҮНЕ ШЫГЖАМЫРЫНГА

Тараа кестирелгезин болгаш бастырылганын бедик шынар-
лыг чорудар, күрүгө тараа садарының темпизин дүргедер
дээш демисел кездэ, механизаторларның, колхозтарның бол-
гаш совхозтарның удурткучуларының, кездээш партия бол-
гаш совет органдарының кол кичээгейнде турар. Ол демисел
болза тараа-биле, дүжүт-биле холбашлыг бүгү кижилер-
ниң бо хүндер ажил-чорудулганын чалаш чок хойлу-
зу болу берген.

Сентябрының 22-ге чедир бистин республиканың ажил-
агыйлары күрүне шыгжамырынга 42.659 тонна тарааны
уруп, планын ооналганын 71,7 хуу чедир күсүдир берген.
Тываның эң тараалаң Таңды району Төзүн чуртка тараа са-
дарының планын 70,6 хуу, Чөөн-Хемчик район — 79,2 хуу,
Наа-Хем район — 67 хуу, Бии-Хем район — 63,7 хуу чедир
күсүткен болуп турар.

Чаагай дүжүттүг болгаш ажаап алышынының четир ма-
шина техникалыг Таңды болгаш Наа-Хем райондарының ажил-
агыйлары сөөлгү хүндерде тараа садарының темпизин мур-
нундагы хүндерден куудулашканын демдеглээр апар. Үе-
ниң байдалы дүжүт ажаап алышынының дүн, хүн чок чору-
дарын, ынчангаш күрүгө тараа садарының темпизин хүн-
нүн-не бедилерин шуут негеп келген ажил-агыйларның
удурткучулары улус унурулуг. Дүжүт мөдөз бугулар алырга,
«Найрал», СЭКП-ниң XXII съездин аттыг, «Улуг-Хая»,
«Век» совхозтар күрүгө тараа садарының темпизин дыка
куудулаткан. Мөдөз ажил-агыйның дүжүтүг станицызы бо
ажылды ескелерден дүргөн чорудуп болур аргалыг кире-
зилде, база көчүр оюм темпизин ажаалдап турар.

Таңдыда «Элегес» совхоз, «Коммунизм» херелин кол-
хоз, Кызыл хоорай Советинин «Ик-Тей» совхозу ышкыш, дү-
жүт ажаап алышынының болгаш тараа садарының
мындагы мурнакчы ажил-агыйларының ажаалдап турары ыш-
кыш, бо чугула кампанияны ажил-агый бүрүгүнө дол-доруан
ынчалдыр организастаар херек.

Дүжүт ажаап алышынының мурнакчыларының дүжүл-
ганын бүгү тарааныларга чедир болуруп, социалист
чарыкты улам дээштиг кылдыр организастап, тараанын чи-
диринге удур шийтирилгис демисел чорудуп турган, беш
чылдың дертүк чылында Төзүн чуртун мурнунга алган хү-
лээлгестиг күсүдир ужурулуг бис.

Дүжүттү дүргөн ажаап, тараа дужаалдашын дүргедер ар-
ганы берип болгу дег бүгү хемчелерин ажил-агыйларның
удурткучулары апыр ужурулуг. Ам чүгө хүн эвес, харын шак
бүрүдү дүжүт ажаап алышынынга сиза ролюдуг. Ынчан-
гаш хамык унур ажаап алышыны ажаалдап бүгү техника-
ны бедик бугуручүлуг ажил-агыйлар, кижилерниң ажил-
дарына эң-не таарымчалыг байдалды тургузарында болур.

Республиканың тараажылары Ленинниң юбилейге болгаш
Совет Тываның 25 чылынга алдар кылдыр күрүгө тараа
садарының планын хуусаа бетинде күсүдир дээш бүгү кү-
жүгү салып, ажаап алышынының мурнакчыларына
деңгээлиңер!

Ногаа бригадасында

«Чыраа-Бажы» совхозун
суурундан 3 км ырак, Дайыр-
Шеминиң аксында Кызыл-
Тейде ногаа бригадасы турар.
Ногаажыларның коллектив-
нде ажил хүн бүрү хайныш-
кынын. Оларын тарыташ: 2
га помидор, 6 га капуста, 1,5
га огрун, 10 га картофель
болгаш оон ылай сөөк, со-
гуна база бар.

Үргүчү сугтарып, бок
унштерин арылган, эки
ажаап келгеннин түннелинде
дүжүт эки. Помидор биле огру-
нтин дүжүт каш удаа
чымып ал келген. 500 дес ра-
пектаның, 300 дес мапына
каттын чимзин база ажаап

ап турар. Бо чимистиг үнүл-
терин дүжүт мурнуку чыл-
дарында чаагай болган.

Ногаажыларның коллектив-
измы-бүрү ногаалар-биле суур-
ларда школалары, столова-
лары, уруглар албан черте-
рин, хову тураларында та-
раажылар хандырышкан.
Ак-Доврак хоорайже база чү-
дүрүп чоруп турар. Совхоз но-
гаа аймаандан ажааш эвес
ортуган ап келген болгаш бо
чылын база алыр. И. Дарык,
К. Чылабак-кыс, К. Хуна —
бригада тургустунганында
бээр ажаалдап келген мурнак-
чылар.

К. ЭКЕР-ООЛ.

Тожудан медээлер

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле).
Току районда «Тоора-Хем»
совхоз 4500 тонна сиген белет-
кээр турган. сентябрь 19-на
чедир 2617 тонна белеткел
ап, планын 58,1 хуу күсүт-
кен. Силос салдышкынының
темпизин база көчүрү күдү,
эрткен чылдың бо үсү-биле
деңгээрге 2000 тонна ажап
силос чедир салдышканын
илерээ. Мал чөмөгө белет-
келнин байдалының мындагы
хожулашканын өөрчүп көр-
гөш, Тоора-Хем суурнуң бүдү-
рүгө, албан организастаа чө-
рлеринден 6 мапыналыг 50 кп-
нын сиген белеткелгине брига-
даларга 4 хүн дуулашкы-
ры биле айтканган.

Совхозтун Совет Тыва сал-
бырының төвү Адыр-Кежиг
суурга ажилчыларын сов-
хоз бүдүрүлгелерге киргелте-
лиң дугайында чулаалш-
кан чымы болган. Мааза мал
чөмөгө белеткелгине күштү
улам мөдөзээрин колдады чу-
лаалшкан.

Чоокта чаа совхозтун Май
бир салбырында 75 кпны 10
гектар картофель шөф-биле
наскан.

Сентябрь 18-те район төвү-
ге Тоора-Хем суурнуң херэ-
женер чөвүлелиниң туралы
болган. СЭКП райкомунун
бирги секретары эш Н. Бойду
алтап келеткен кылган. Хура-
дын киржикчилери херэ-
женер бүгү-тыва XI съезди-
лиң материалдары-биле та-
ныжып, моон соңгаар чорудар
ажылдарын чулаалшкан.
Чоокшалап келген Совет Ты-
ваның 25 чылының байдалы-
ны болгаш В. И. Ленинниң
төрүттүнгенде бээр чүс чыл
юбилейин ажил-ишти че-
дирлигиниң уутуручче рай-
онун ажалыг херэ-жене-
рия кылгырып турар саналды
5 кпны берген.

Чаңгыс мажан-даа нагбас

«Сүт-Хөл» совхозтун хоу-
ларында тараа Чөөн-Хемчик
районун ооке ажил-агый-
ларында ышкыш бо чылап
багай эвес унган. Сүт-хөлчү-
лер кызыл-тасты гектардан
ортуума-биле 6,8, чиге-тара-
ны 8,6 центнерин ап турар.
Совхозтун дирекция кири бол-
гаш агы-ыгы салбырларда
тараажылар чаа дүжүтүгүс-
ка хуусаада чидирин ток
ажаап алыр дээш соруң күс-
түт, туттуңгү ажаалдап кел-
ген.

Ажаап алышынының азе-
лиде тавычалап, амыг дор-
ла кезишканын үсүндө,
хову корабдары 18 комбайн
хүн бүрүнү нормалыг күсүд-
лип, турушкун чок ажаалдап
турар. Комбайнерлер Монгуш

«Найрал» совхозтун МЗ бригадасында комбайнерлер
Хайбан Бичел, Даржай Дагыш олар ээлчег норманын 150—
170 хуу күсүдир турар.

ЧУРУКТА: (солгай талаанында) Х. Бичел, Д. Дагыш

болгаш агроном Д. Мартыс олар ээлчегде кымыр ажаалды
чулаалашып тур.

А. АИРНИН ФОТОЗУ.

ХОЖУДААШКЫНДАН КАЖАН ЧАЙЛААРЫЛ?

Ажаап алышынының кыска
хуусаада чидир чокка чө-
рлеринга бүгү-ле күштү, арга-
ларын мөңгөп, шылап ажил-
даары — хову шөдлерин
ажыл-ишчилерин мурнунда
салдыган кол сорулга ол.
Беш чылдың дертүк чылының
албек дүжүдү ажаап алыры-
че республикада эң баштай
кирген райондары бирээш
Улуг-Хем районун чамдык
ажыл-агыйлары бо чүгүла эй-
тыргыш канчаар шийтирил-
турары?

«Шынын» рейд бригадасы
тараа бүдүрүг талааны-биле ра-
йонда кол черин ээлеп турар
«Найрал» болгаш «Улуг-
Хал» совхозтарга барып, ында
ажыл-херектерин байдалы-
ны танышкан. Ол совхозтар-
ның кайгылында-даа болушун
мурнунда салдыган сорулга
күчүлүг машиналар анаа ту-
рар ужура таварышкан. Үс-
түнде ийн таварышканы брига-
дир Николай Шамыш билеп,
көруп тура-ла шийтирил-
хемчег ап шыдааган.

«Найрал» совхоз күрүгө
тараа дужаар планын шүп-
пен темп-биле күсүдир ту-
раары айтыр херек. Күрүгө
3400 тонна тараа дужаар
турган, сентябрының 22-ге
чедир 674 тонна дужааган,
азы планын 19,8 хуу күсүт-
кен.

Ажылдык багай чоруп ту-
раары хой чыдааларының
ужурунда болу берген. Совхоз-
тун удурткучуларының болуп
турары-биле алдыга хову-
кының кол-ла чыдаалыгы —
агаар-бойгустун таарымча чок
байдалы болган. Ол агарты-
шынының хой эвес келин-
тин шынында-ла чөп, мычлар
да ол-ла районун болгаш ре-
спубликаның өске ажил-агый-
ларының деңгээлдер агар
эки турган дээр болза чачы-
рып болур ийик.

Күш-ажалдын организаста-
ны, кижилер-биле ажилды,
амыдырал хандырылганын эй-
тыргыларын негедеге дүшү-
түр шийтирилгесин турган чо-
рук ажилга кол шийтирил-
Бүрүне мурнунга планын
даалганы күсүдирде, чүнү-
даа мурнунда бар аргалаары
мыланын-биле санап көр
апаа үндөшлөш хүн бүрүде
кылыр ажилдарың тодарай
графинин тургузар, оон күс-
селдезин кынаар, таварышкан
шаптыктарын ажыр эрттери-
ниң боттүг хемчелерин алыр
ужурулуг. Ында ындай эвес.

Сентябрының 19-на совхоз-
тун эң тараалаң чери Шынын-
да № 3 бригаданың шапчыга
чаа дүжүттен кирген 437 тон-
на кызыл-таст турган. Ол тараа
эвөөн каш хонук иштинде анаа
чымып келген ол. Оон күрү-
гө дужаап болур, сөөртү ма-
шиналар четир турда-ла кел-
дир чылдың үренинне арты-
мып алган, а ол тарааны аргы-
лаар, скелдтарга урар ажал
саалдап турар.

Совхозка ажаап алыш-
кыны агаалыңда бээр бүдүн
чарык ай чедип турар. Бо
үениң дүжүгүндө Терезин бри-
гаданың чалгыс-ла лекция,
беседа болган. Ажылдык
болгаш Шапчы бригадалары-
нда байдал база ындай. Соци-
алист чарыкты калбартыр,
оон түннелерин үндүрүп, мур-
накчыларын мактап, шаңдаар
ажылдар, ол ышкыш ажалды
челестерин илередиң. Оон
алар хемчелер чедир — тургу-
тушкан.

Ажаап алышында мын-
дай байдалар тургустуну бер-
ген турда совхозтун дирек-
циянында, ында партиянын
ажылчы болгаш комсомол

миттеринин талаанын
шийтирилгис дегендер адыгай
турары канчаа-да таарымшаа.

«УЛУГ-ХАЯ»

— Чагында кестирерге
комбайн биниге ол тараа
чырылган турар хожок-тыр.
Ынчангаш бистин оолдар
дүжүк чедир ажаалдап, чаа-
гылай бердилер — деп, сов-
хозтун Арыг-Бажы салбыры-
нын трактор-хову бригадасы-
нын бригадир Суктермаа Тас-
оол биске тайылбырлаан.

Бо хүндерде Арыг-Бажында
кызыл-тасты сөөлгү гектар-
ларын ажаап алышыны чө-
рүп турар. Эрткен чалын ол
кудуртаны 1757 гектарга
чаккан, ам оон 1497 гектар-
ын ажаап алган. Совхозтун
күрүне шыгжамырыңче кир-
ген 730 тонна тараанын
хөй нуруу Арыг-Бажының
шанында кирген. Ам шапта
тараа улам нежешип турар.
Ынчангыш оон дүргөн, шы-
нарлыг арылган, шыжап алы-
рыңе сула кичээгей сал-
дылган. 177 тонна тараа ажы
шөдө чылар. Ажаап алыш-
кының азегиңде бээр шапта
тараа сайгарылганыга 32 кп-
ны составтып ийн эвөө хүн-
дүсү, дүнеки ээлчеге ажил-
дап турган-даа болза, аргы-
латканын тарааны скелде а-
жырынга болгаш боттук та-
рааны оң дүшөс чертерге
уруп алырынга транспорт хан-
дырылганы четес бооп келген.
Оон түннелинде комбайн-
дап келген тараанын хөй ну-
руу ажык шөдө дүжүтүл-
геп болгаш ол-шыкка азып
чыдар.

Хөй күш, үе чарыдап ту-
рап, өстүрүп алган тарааны
бүрүн ажаап алыры комбай-
нерлерден колтаарык. Ил-
дыг турбузе бригаданың чам-
дык комбайнерлери ажилды ак-
сеткилдеп эвес күсүдир чө-
рун рейд бригаданын чоруп
турган хүнүнде бир мындай
фактыдан илерээ. Совхозтун
хоотун комбайнери Оюн Чор-
бага удурткан эвөөнүн сен-
тябрь 16-нын хүнүнде болу-
лешип алган кестирип хүн-
дөн чери — Дайдыр азеңде
шөдө кезек-кезек черлерин
тараалары сөптө олтан тур-
гулап калган. Ол-ла комбай-
нерлер 19-тун хүнүнде база-
ла ол укастотун артыан та-
рааны кестирер-биле мыр-
най 12 шак чедер дег берген
ажаалдап үнгөнгөн. Ынчап
Бичел-оол Кызыл-оол комбай-
ның эки таарымштарын албайн
ажаалдап үнгөш, кестирип эр-
сен илгине хөй тарааны төк-

РЕЙД

Бригаданың агроному
Монгуш Чылап-оол комбай-
нерлерин канчаар ажаалдап
турарын контролдайып, шөд-
лер эргип көрбөш.

Дүжүт ажаап алышынында
киржиң турар кижилерниң
бедик бугуручүлуг ажаалда-
рынга таарымчалыг байдал-
дар тургустунганын ажаап
алышынының темпизин саа-
лап келген. Бригаданың ки-
жилери транспорт чогууну ха-
рааны-биле суур-биле бригада
аразынга чадап кылашкыш,
эрген ажилга озаалдап кээр
ужура таварышкан турар. Бор-
та хамаарыштыр сөлдөр эрге-
лектиңи К. Аман бир трактор-
ну ууас дажыры кылдыр тос-
кылдап, хемчег алган-даа бол-
за, ук трактор кижилер сөө-
ртүңе таарыштыр деритти-
мезинден ажалдап турар.

Тараадан хосталган шөд-
лер тракторларын кирип, күс-
кү чер андырылганын совхоз-
тун кайы-даа салбырларында
чорудуп турар. Ынчалзаж
оон темпизин оожум. Совхозта
тараа культуларының ажаап
алышыны доостур чытай
бергенге дүштүр алырга,
ажыл-агыйда тараадан хостал-
ган шөдлерниң чүгө 29 хуу
андарыткан. Мааза хамаа-
рыштыр чогуур хемчелерин
алдымхай турарын Арыг-Ба-
жыдан көрүп болур. Салбыр
бо сезонда 1750 гектар чө-
рүн андарар планын, сентябрь
17-ге чедир 130 гектар агыс
андарыткан-дыр.

Совхозтарның хоу-шөд-
лерге ажил моон соңгаар-даа
хайнышынының үргүлчүлээр.
Ажаап алышынының мурнак-
чыларының дүжүлганын бүгү
тараажыларга неперетпи-
шкан, социалист чарыкты
улам дээштиг кылдыр органи-
застан, тараанын чидиринге
удур шийтирилгис демисел
чорудары ажил-агыйларда пар-
тия, комсомол, ажилчын ко-
митеттеринин ыдыктыг хү-
лээлгел.

Ындыг болганда кижилерниң
бедик бугуручүлуг ажаалда-
рынга таарымчалыг байдал-
дары тургустунганын, бар чет-
кестерин уутуларга чуугула
дээрзин рейд бригадасы санап
тур.

РЕЙД БРИГАДАЗЫ:

Т. АК-НӨН. Арыг-Бажы сал-
бырында эргелгенин, улус-
чу контроль болуучун дара-
а.

А. АИР, В. МОЛЬБЕ, «Шы-
нын» тускай корреспондент-
лери

Кыштаглаашкынга белеткелди кичээнгейге алыр

Малга четир чөмөгө белет-
келгине онза кичээгейни
совхозта парток, партия эге
организациялары салып турар.
Сиген белеткелгенин кампани-
аның үсүндө сигенчилер ор-
тузунга чорудар партия-ниң
политиктиг ажилдарының планын
партия организациялары тур-
гузуп, оон күсүдирде бот-
тандыр талааны-биле хемчел-
лерин ап келген. Сигенчилер-
ниң ортузунга социалист чары-
ктын дээштиг калбартканын
көргүзүп, бүгү бар аргаларын,
күштү эвилдээлиңден ситен
белеткээр планын 115,2 хуу
чедирген. Ол ышкыш Киров,
Иштин салбырлар база-ла пла-
ны ажыр күсүткен. Бора-
Тайга салбырының сигенчиле-
ри азегиңде чоруп турган тем-
пизин кошкатканында белет-
кел чөгөнгөн болуп турар.
Малдың четир санын чөмөгө
белеткел алыр дээш чүткүдүт
ажаалдап турар бригадалар
хөй. Бора-Тайга салбырының
чыгыс бригадасы (бригадир
Хом-Оттук) 150 тоннаын ор-
нунга 170 тоннаын, Киров
салбырының ирек фермасының
сигенчилери 300 тонна планын
380 кпны белеткэн.

Бо чылын малга 4197 тон-
на сигенин болгаш 10 муң
ажык тонна силосту белеткээр
планын турган бис. Бо хүн-
де 4299 тонна сигенин,
10350 ажык тонна силосту
белеткэн. Силостун ногаан
массасын гадап ортуума-биле
160 центнерин алган. Сиген
белеткелгине «Алдан-Маалыр»
салбыр (эргелектиңи эш Мен-
ге-Назын, партия органи-
зациянын секретары эш Чу-
чун) организастыг байдалын

көргүзүп, бүгү бар аргаларын,
күштү эвилдээлиңден ситен
белеткээр планын 115,2 хуу
чедирген. Ол ышкыш Киров,
Иштин салбырлар база-ла пла-
ны ажыр күсүткен. Бора-
Тайга салбырының сигенчиле-
ри азегиңде чоруп турган тем-
пизин кошкатканында белет-
кел чөгөнгөн болуп турар.
Малдың четир санын чөмөгө
белеткел алыр дээш чүткүдүт
ажаалдап турар бригадалар
хөй. Бора-Тайга салбырының
чыгыс бригадасы (бригадир
Хом-Оттук) 150 тоннаын ор-
нунга 170 тоннаын, Киров
салбырының ирек фермасының
сигенчилери 300 тонна планын
380 кпны белеткэн.

УЛУГ ЧҮВЕ ЫРАКТАН КӨСТҮР

Сентябрь 22-нч эртеңи эки билер мен, адыгмы Эстон корпустун дайынчылары Таллин-биле үш чыл иштинде хомуданчыг чарык чораванын соонда, Ласамаян белиннен хоорайнын барзанын мичаарла база катап көрүп каан бис. Оң кырынга өрт ыкы чаттыган турган.

Соткил хайыр ол үдөй бир хонук бурунгаар-ла бистин погулуус Таллинде оранчок мрак турган. Кичи буруу бистин алаа дүргөн чөдө бээрини чугаалап турган-даа бол, оң мидиг дүргөн болу боорни билерлер эвээш турган.

Каш-ла шак иштинде пилитенгир отряд тургускан, алаа 354-кү адыгмы полкун, боду чорур артиллерия полгунун, «Совет Эстония» дош деп танк полгунун кезектери кири турган. Билчаарда аткаарлап турган дайынчын бүдүргөдөри, орук харылааны чаа тешки, дөргөтөтөтүрүп калпартыл болгубас төдө, Таллинче дүргөн кырде деп овалган генерал Пори берген. Ол берге сорулга турган: чангыс дөң 140 хире километрин дайынчыны арты-биле эртер.

Бистин полктун командири В. Вирк баштап шериглер фронтунун шугумун оттур тулушукун-биле эртек, доора оруктан, күсүк карангыга чаштынны алган, Таллинче

чорупкан. Көмүргүлери үрөөн төдөдө, хемерин сузу ишчилер ужура таварып турган. Фашистер боттарынын артыкчы мидиг дилым согушкун болу бээрин мала-ваан, бистин боттарынын кылдыр-лаа хулаап ап турган. Орук айтыркычылары бе-эи эң кыска орукту айтыр берин тургулаан.

Билчаанга, сентябрынын 22-нч эртеңи. Кудумчуларга, сүт эртөөнго тугуушкуну-нар. Лейтенант Похалестия чааа ордузуну эңне бедик суургаанга кадап кааны тил-дегенни тугу.

Гитлержилер планнаа үзгөдөри бодуруп четтин-дө. Таллинн чамдык бүдүргөдөри амычыннар-бедик меделердиг, маа-дырыг болуп, ченектиг кам-галал бөдүргөни тургус-кан, дайынча дөргөдөри алган баар азы урен каа-тар агарты берген. Электри стан-цияны мичаар камагалаттын-ган, одун ол дораан бере берген.

Кызыл Армиянын хураа-ныне тулуп турган эстон дайынчылар шагда-ла кырыл-

ган деп, фашистг пропаганда чулурун турган. Ногаа хой-аңгерлап, өрпөндөп, ме-далларды эстон оолдар бис-терин малаван турда-ла, чет-килей берген бис. Эжелдеге турган талынчылар бистери шөдөргө, кудумчуларга ук-куп алганнар.

1944 чылдын күзүндө бээр 25 чыл эртек. Таллин-ниң бурун төгүзүндө ол мы-рынай эвээш хуусаа. Билча-лажок ол хуусаа хой-даа: 25 чыл дүргүндө база ийи хоор-айн херек кырында туттунган. Дайын талынчылер чүгө-чүгө чадис миллион дөргө-чүгө мөрт чурттага шөдүр-түрүп каан. Ам бисте ол үш миллион амыг. Дайынн сөөктү истери шагда чиккен. Таллинчилер төрөөн хоорайн катап тургузарыга эауат маадырынын көргүзүп, 14 мил-лион хире шакты айаа ха-лас акылдап берген. Нацио-нал културанын чоргаралы — «Эстония» театр катап дүр-түрүп кылдыган.

Бөгүгү Таллин—улуг үлөт-пүр хоорай. Оң заводтары-ны, фабрикаларынын про-дукцияны: электротехни-

ка, экскаваторлар, мала-ваанг херекселер, радиола-ры, паяннорлар, бажык хе-рекселер, постер, иди-хен-тер, демир улазыннар, сазын, пеллолоза, ойнааңтар бол-гаш өске-даа чүдөдөри ала-лелдешкен бүгү республика-лар, делегейниң он-он чурт-тары ап турар.

Бөгүгү Таллин — арте-мниң хоорай. Эстон ССР-ниң 1946 чылда тургустунган Эр-темпер академияны эртемде-рин кайгамчыктыг кадр-ларын өстүргөн. Кибернетика, химия, психиал-шөдөгө биология, экономика, термо-физика болгаш электротех-ника, геология, төөгү, дыл бол-гаш чогаал институттары ха-

хоорай Сольмо. Дайыннн хоочун киржикчи болган найысмада фашистерден хоорайнын киржикчи, хооруксомуң дараа Иоханнес Ундуск баштап Тал-лин хоорайнын төдөдөри а-гы үдө Итальянни Венеция хоорайнда чоруа турар. Бо-чайын Венециянын төдөдөри Таллинге көп, байырлагдыр мур байырыга аалчылар бо-луп чораннар, илчангаш бистин төдөдөри харым кылдыр илаа чилип турар ол-тур. Венеция — Таллин-тин амы-думалыкны үшкү хоорай.

Айым-биле ужуражып чугаалажы, доктаамал хой-баалыг турары ишти акы-тык боуду, бот-боттары бил-чир чорукту, найысмада би-нигилан турар, бо бүгүгү бүгү черин чаагай сеткилдиг ки-жисери аажок үнөлөп турар. Бо чылдын күзү-нүнде бистин национал уран чүдүлүстүг чөдө болу эң дээрлери Чехословак Соци-алистг Республикага баар, алаа эстон културанын де-кадамы — он хонугу болу.

Кокчетав областың Кокчетав районунуң тарааажылары тараа култураларынн эки дүжүдүн өстүрүп алган. Олар планда кор-дунгөн 7 муң тоннамын орунуга 100 муң тонна тарааны күрүнеге дужаар деп шиптирлөөн.

ЧУРУКТА: чаа дүжүтүң тарааааи советскен автомобилдер колоннаа Кок-четавтын элеваторуче улаңдыр бар чо-руруу. И. ЧИЛЕВСКИЙНИНГ ФОТОУ. (СЭТА-нын фотохроникасы).

Шалыпчы ажил-иш

Язы-бүрү өңүг шарыгыг постер, хөөң советскен чүк машиналары улуг херим иштинде бо-ла кирип бар чыдар. А орай кезексизтей азы эртен арте дараан кылгылар — матрацтар, хөөңгөн чораван-нар, хөрөктөштер, хойкешер, чүдүрлер, палаткелер чүдүрүп алган машиналар оон үчүн-тер.

Ол болза Кызылдың даара-ылга комбинатынын коллек-тивинин белетсөөн про-дукция-дыр. Язы-бүрү кыл-галар мында акылдап турар чүс-чүс кижилерин күш-ама-лынын үр-түдөлдүр. Мын-да күш-амаалдыг судым ба-рык дү-хүн чок хайылар. Дараан машиналарын да-лаа эртенден орай дүгөге че-дир дагала келер. Эдечегин ажилда чакырткан ажилчы-ларнын кижин буруу хулаа-ныг херезн күсүдир дөң, бүгү кичээлери мөөңсөн озулар. Анык, хыл дөң ча-зын кыстар, уруг-дарыгыг илер-даа бар, ажил-мергенж талаа-биле дүжүлгалагылар-даа, чаа-ла мергенж чо-руулары-даа бар. Админис-трация, партия, профсоюз болгаш комсомол организа-циялары комбинаттыг му-рунда салган сорулганы че-

динининг шиптирлээр дөң, коллектив кезигүерин-иң күжүн ишм бакармын, улап турар.

Бо дугайын каш чикек, сап-нар-биле бадыткап болу. Күш-амаалдыг бүдүрүчүзүн, оң сагыла-чурумун бед-деринге социалистг чарым улуг идиглиг. Владимир Ильич Ленинниң төртүтү-ген хуңуңден бээр 100 чыл оонга болгаш Совет Тыванын 25 чыл оонга утуштур кал-барткан чарымтын темизи бо хуңнерде улам-на бедик турар. Пектер, бригадалар ара-зынга социалистг чарымты эртек сее айларын планна-ры болгаш социалистг ху-лаагелер ажык күсүттиген. Уруглар палаткелерин, чолдак хөрөктөштерин, хөөңгөн фуфайкаларын, майкаларын, хойкештерин, чолдак, узуу чу-вурларын республиканың хе-регекчилери, малагыя уруг-лар албан черлери үргүчү ап келген.

Мастер А. П. Елисевааның улурткан бригадасы социали-стг чарымка дээр. Көргүзү-лериң черин алган. Сее ай-ларын бүдүргө даалганы 103,4 хуу күсүттиген. Ийи-ги черин Н. С. Макарованың

удурткан бригадасы элөөн. Иштин-биле комбинат бед-ик про-дукция саггарынан амыг хулааңды планны сее ай-лар хулааңды адал муң рубль ажык боттадырган.

Бо чылдын коллективниң мурунда алаа улуг, ону че-динининг күсүдөргө күжө-нишкени, органиастыг чорук негеттисер. Бүгү даарыкчы-ларын байырлагды, бир дем-ниг иштин түнөинде хы-рым шугту адым бригада планнарын күсүдипкен. Ол дээрге Совет Тыванын 25 чыл оонга күш-амаалык бедик бо-лур.

Комбинат Мипуеиникин даараныла фабрика-биле социалистг чарымтыг. Сее айларын түнөинде: күш-амаалдыг бүдүрүчүзүн кайы хире бедиктенип, чекке про-дукцияны планда ажык бергенни тодараткан, түнө-иде чаржын турары коллектив-че чоруткан.

Бүдүргө чериниң ажил-чынары сентябрь айның про-грамманын хуусаа бетише күсүдүр. Тыванын 25 чыл оон чаа күш-амаалык тиле-ге-биле уткуур иш күзөлдиг акылдап турарлар.

Д. ЕНДАН.

БЕРЛИН. Герман Демократик Республикасынын 20 чыл дугайын келген үзүниин дүргүндө оң үлөтүрүмү машиналар тузул тургузар амылаа: судулар бүдүрер болгаш энергетика машина-ларын тулушукуну алдар-лык орунту эртек. Ростонка,

Висмарга, Штральсунда суд-лоар бүдүргүзүлгөн барык бурун-биле чарып тургус-кан. Көдө ажил-агыг маши-наларын, тракторларын, ав-томобилдерин бүдүрер дык калбар чедикшилик бол-ган.

Машиналар болгаш дер-гелер бүдүрер республиканын бүгү үлөтүр бүдүргүзүлгөн 28 хулаа болуп турар. ГДР-ниң үлөтүр бүдүргүзүлгөн 1968 чылга чедир үшүн дүргүзүл-дө 4,5 хире, илчаарга маши-налар болгаш автомобильдер бүдүрер — 6,5, электри бол-гаш электр үлөтүрү — 10 катап өскөн.

ГДР—даштын чурттага делегейде эң хой машиналар бүдүрүп берип турар. Машиналар бүдүрүлгөн про-дукция ГДР-ниң даштын чурттага салар бүгү бараан-нарын чарыктап хой ке-зип болуп турар.

Республикага бүдүргө ба-зыч судулар олаа кааба-биле сургаала. ГДР оларын бүдүрер талаа-биле делегей-де 3-кү черин элен турар. Оң бүдүрер судуларын Совет Эвелеи эң хой-биле са-дып ап турар.

Илеткелге кирипде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нун ажилында чыл түнө-линиң дугайында чигине се-кретарынын илеткелге ки-рилде чүгө таратылган. Эртен ол ийи айың дүргү-ауада делегей байдалы бак-сыравылаан турган.

Чоокү Чөөн чүкө бо чыл үшүн байдалынн дүжүкүр-лүгү болурун күштегени-биле демделеттениг, ол де-виксөөргө сектирип алыны-кылыг демисе 1967 чылдын июль соода эң бедик де-негиз болурунга четкен. Алаа чогуучалыг шиптир-үдүрүлгөн арганын тына-рылган баш мунгаш амыг бай-далга таварышканын бол-гаш Айыл чок чорук Чөвү-леиниң 1967 чылдын ноябрь 22-де үдүргөн шиптир-үдүрүлгөн чок боз-ганынч уламында үргүчү чексек ажилдагынын келген. Айыл чок чорук Чөвүле-иниң ол шиптир-үдүрүлгөн айл-бадылашык-биле чүдүдүг деп көргөниң соода чогу-чалыг илдиг шиптир-үдү-рүлү болурунга мыным ка-ба-биле негетер турган, КНО болгаш өске-даа талалар

Чаагайжыдылганын доктаамал

Эрзин районун Эрзин көдө Сөвдиниң доктаамал комис-сиялары Советтин болгаш куускомуну ажил-чорудула-гыга илдепкейг киржин, ажил-агыг айы-биле боттары-нын харылаар адыларынга хынадаларын чоруу, чам-дык хемчеглери боттадырып келген. Коммунал ажил-агыг болгаш чаагайжыдылга тала-зы-биле доктаамал комиссия эки ажилдыг деп санадыл тур-ар. Оң кезигүерини беш кижин. Комиссияны хоочун со-вет ажилдагы Сергей Чым-ба улуртуп турар.

Квартал саанында чорудар кол-кол хемчеглери баш уур планнап кылган. Комиссия кезигүерини калдыг-бир то-даргай ажилды харылаар кылдыр хулаап каан. Ай са-нында болуп эртип турар чу-ралларга коммунал каадыры-га, суур чаагайжыдылганын-га хамаарышкан изи-буру ай-

тырыларын чугаалажып көр-ген, практиктиг хемчеглериң ажилдап кылган турар.

Суур чаагайжыдылганын айтырыларчы кол кичээ-гейин улаңдырган. Комиссия кезигүеринин, көдө Совет-тин депутаттарынын, актив-терин дулаази-биле органиаст-тыг ажилдар кылдыган. Бо чылны чакы мш олутулга-зын үеинде суурун бүгү чуртуктаа чоңу, албан орга-низация черлери, түс-түс кол-лектитер чаагайжыдылга, по-жаңгызында ажилдагына на-жалызында-даа артык илде-пкейг киришкенин демел-дээр херек. Суурун куучу-чуларына мун амыг дөс ыш-тары тарып олурткан. Олар-нын ажаала хайгаралын ал-бан организация черлеринге болгаш чуртукчалыг бажы-

рударын планнаа. Ам аңаа бедикте ажилдарын чорудуп агедей берген.

Чаагайжыдылга, ногаанчы-дылга база коммунал ханды-рылга айтырыларын комис-сиянын инициатива-зы-биле бед-леткээ, көдө Советтин сес-сияларында, кууском хура-ларынга чугаалажык-биле кирип турар. Бирги чартык чылда комиссиянын кылды чуртукан ажилынын дугайы-нда илеткелди көдө Советтин сессиязыга дыңнап чугаа-лашкан.

Дүжүлгалап ажилдакчы Сергей Чымба комиссия кезигү-еринеге негеделиг. Кижин бурунун хой-ниини хулаа-гезия канчаар күсүдип тура-рын контролдап турар. Бер-динген даалгаларын кым, кан-чаар боттадырып турарын ко-миссия хураалыга база дыңнап чугаалажып турар.

А. НАМЗЫН.

Бо чылдын Чехословакияны тараажынын республика-ның ховулары байлак дүжү-биле өрткен. Бо чылдын дү-жүдү каянгызында-даа артык болган дээр дугайында ме-дөөлөр чуртун бүгү районнарында көп турар.

ЧУРУКТА: кызыл-тас ажаап алымынын.

ЧТК-СЭТА-нын фотоу.

Нью-Йоркта ужуражышкын

НЬЮ-ЙОРК. ноябрь 22. (СЭТА). ССРЗ-нин, Франциянын, Англиянын даштын херектер министрлериниң болгаш АНШ-тын куруне секретарынын КНО-нун чигине секретары-биле ужуражышканын соода дараазында документини чорлап үндүргөн:

«1969 ЧЫЛДЫН СЕНТЯБРЬ 20-ДЕ МЕДЕЛБЕР

Франциянын, Совет Эвелеиниң, Нат-тышкан Хаан чериниң болгаш Наттышкан Штаттарын даштын херектер ми-нистрлери чигине секретары-биле чуга-лажыр дээр ужурашкан.

Олар Чоокү Чөөн чүкте байдалче ич-чээгэй салган, ол байдалды олар дык

шыңгы болгаш чиги деп үнөлөп көр-ген.

1. Олар Айыл чок чорук Чөвүлеиниң 1967 чылдын ноябрь 22-де 242 дугаи резолюцияны деткири болгаш нүсүдери эржекен чугула деп бадыйкан.

2. Олар Чоокү Чөөн чүкте быжыг тай-жык доктааган турар ужуражыг деп дугу-рушкан.

3. Олар Чоокү Чөөн чүкте бүгү куру-нелер хамаарышпас болгаш тускайлаң ку-рунелер бооп шуут дугунаар эргелиг деп чүдүдү бадыйкан.

4. Үстүнде чугаалаан сорулгаларын эзуугар эгелзэн чугаалажылар болгаш харылаалар үргүлчүлээр апар».

Хорлеп турар

ЕОИИ. (СЭТА). Хой-ниини ханы-биле салгышсап тур-буке, ГФР-ниң чааа Барыла Германиянын девискоринде хини болгаш бактериология чөдөөннн скардартып тур-ар чериниң дугайында кан-дыл-даа медрэ дыңадыр-дан ойлалан турар.

Барыш-герман болгаш аме-рич чакырга черлери «Химия Чөдөөннн калгарааттын тур-ар девискориниң дугайында кан-дыл-даа медрэ дыңадыр-кылар дугуугура алган» деп меделдиг, Боюн камгалаа министр Шредер меделер муңчурларды хоралыг газ шыг-жал салалдар турар чериниң дугайында Мангейм хоорай-ның улуг дарганын салган айтырып харылаан. Бопп ону барымдаалап, Мангей-нин девискоринде химия чөдө-өниң турар чериниң дуга-йында база чуну-да чугалап-дылаа деп, ол айтырып харылаан чагаада демдел-дөөн.

